

Оксана Федунівич-Швед

Народнорозмовна лексика як матеріал «Словаря української мови» Бориса Грінченка та перекладів Миколи Лукаша

*Лукашеві можна шити які завгодно гріхи,
але цього — незнання рідної мови, — мабуть, таки не варто.
Коли ж я її не знаю, то при мені лишається бодай гірка втіха,
що я поділяю це незнання з Франком, Кримським та Грінченком.*

М. Лукаш

В історію українського мовознавства Б. Д. Грінченко увійшов насамперед як упорядник та редактор першого ґрунтового Словника української мови в 4-х томах (1907–1909). Як слушно зазначав В. Сімович, «... найважливіша його [Бориса Грінченка] праця — се редакція «Словаря української мови», який появилася в 4 томах з 68 000 слів. [...] На ній будуть опиратися всі дослідники мови, нею будуть користуватися всі ті, що хочуть укладати словар» [8: 235–236]. При цьому варто навести думку висловлену науковцями в передмові до «Словаря української мови»¹ за редакцією Б. Грінченка, що з'явився 1958 р.: «Словник української мови за редакцією Б. Д. Грінченка цінний як лексикографічна пам'ятка, як історичний документ, як широке зібрання матеріалів живої народної мови, поєднаних з даними літературних джерел, і може бути дуже корисним у спеціальних лексичних дослідженнях» [3: 7].

Незаперечним є той факт, що саме у перекладах Миколи Лукаша ми фіксуємо лексичні одиниці, значення яких ілюстровано контекстами зі Словника Грінченка. Саме на авторитет останнього він покликався у розвідці «Хто такі були двораки?» [2]. І якщо Б. Грінченко для українського мовознавства став не лише практиком, а й визначним теоретиком та істориком української лексикографії, то М. Лукаш доклав чимало праці, хисту й новаторства для того, щоб донести до якнайширших читацьких кіл твори світових класиків у перекладі українською мовою. Бо, як відомо, художній переклад відіграє важливу роль у виробленні й становленні літературної мови, «розв'язує завдання тієї

¹ «Словарь української мови» за ред. Б. Грінченка, перший том якого вийшов 1958 р., було надруковано з видання 1907 – 1909 р р. фотомеханічним способом.

культури, мовою якої він здійснений, несе на собі відбиток національно зумовленого сприйняття» [4: 30].

В окремих працях науковці акцентували увагу й на такій важливій для української культури функції перекладу, як розвиток української мови. Так, у статті «Художній переклад в Україні як чинник формування нації» Р. Зорівчак зазначає, що «переклад завжди був рятівником рідної мови, а, отже, і нації» [1: 58]. Цю ідею Р. Зорівчак розвинула В. Савчин у своїх працях, присвячених постаті М. Лукаша в історії українського перекладу. Творчість цього видатного перекладача В. Савчин досліджує в контексті того, що «з огляду на історичні обставини, український художній переклад ХХ ст. посів центральне місце в літературній полісистемі, виступивши адекватною компенсацією оригінальної літератури й забезпечивши таким чином цілісність літературної полісистеми, що, у свою чергу, було і є необхідною передумовою збереження національної культури» [6: 7].

Важливо наголосити на ще одному принциповому моменті — М. Лукаш дуже добре знав наявні словники (М. Уманця і Спілки, Б. Грінченка, А. Кримського, Д. Яворницького та ін.) і виношував ідею нового тлумачного словника української мови, який зібрав би усе її лексичне багатство й перевершив би словники давні. Набувши ще від студентських літ навичок словникарської праці, М. Лукаш упродовж усього життя працював над різними текстовими джерелами, намагався вихопити із розмовної стихії лексичні перлини й занотувати їх до своєї картотеки.

Л. Череватенко наводить слова М. Рильського, який не приховував свого захвату від того мовного багатства, яким володів М. Лукаш: «І де він поназбирував отих слів!». Л. Череватенко дає таку відповідь: «Ми тепер можемо відповісти на це запитання: з усіх можливих джерел. Тут і книжна лексика, і призабуті архаїзми, і вульгаризми, і регіональні раритети, серед яких легко вирізнити суто крелевецькі звороти, слівця, наголоси» [9: 152].

За ідеал М. Лукашеві правили багатовікова народна творчість і класична українська поезія (передусім І. Котляревський, П. Куліш, Т. Шевченко, харківські романтики, Леся Українка). У перекладах М. Лукаша дослідники, зокрема В. Савчин, відзначають численні ремінісценції, завдяки яким відбувається «несподіваний перегук чужого з найпитомішим своїм»: «Так, *Терпелиха* з «Дон Кіхота» асоціюється у нас з *Наталкою Полтавкою* І. П. Котляревського, *козир-дівка* — із повістю Г. Ф. Квітки-Основ'яненка, вислів «*навсезлепворорні*» — з «Енеїдою» І. П. Котляревського» [7: 9].

Невичерпне багатство української народнорозмовної мови було для М. Лукаша і джерелом перекладацького натхнення, і скарбницею мовних

засобів. Не менш уважно М. Лукаш ставився й до праці своїх попередників як до багатого джерела лексичних та синтаксичних резервів української мови. Адже, за словами Лариси Масенко, «до 30-х років ХХ ст. глибинні шари української мови лишалися здоровими, неушкодженими, а відтак могли виконувати свою роль постійного життєдайного джерела для відновлення верхнього, культурного, кодифікованого варіанта національної мови» [10: 30]. Саме ці пласти як невід’ємний елемент мовної системи необхідно, на думку М. Лукаша, максимально активізувати. А для цього пильніше треба приглядатися до творчості українських класиків, до розкішної скарбівни їхнього мовного багатства.

Дослідження лексикографічних статей «Словаря української мови» за редакцією Б. Грінченка та перекладів М. Лукаша — як поетичних, так і прозових — переконують у тому, що перекладач неодноразово послуговувався матеріалами Словника Грінченка. Принагідно зазначимо, що в аналізованому Словнику зафіксовано чимало лексичних та фразеологічних одиниць із покликанням на матеріали, що були записані з народних уст на Крولهвеччині², звідки був родом М. Лукаш. Наведемо деякі з них:

вилазка—рос. «лазейка»: *Кільки в решеті дірок, стільки вилазок* [Кролев. у.; Сл. Гр., т. 1, с. 166];

відгонити — рос. «отдавать, припахивать»: *Вода чимсь одгонить* [Кролев. у.; Сл. Гр., т. 1, с. 209]; порівн. у М. Лукаша: *Перший сказав, що вино одгонить залізом, а другий — ні, каже, ременем* [Д. К.: 397]. Варто зазначити, що у перекладах М. Лукаша фіксуємо й переносне вживання цього слова, напр.: *Дон Кіхотіві подіялося саме так, як про тебе в передуючій главі списано, і то ось чому: всі досі перебути ним пригоди були ще можебилиці, але печерна придибашка відгонить уже абсурдом, і в мене нема рації узнати її за дійсну* [Д. К.: 450];

відмока — рос. «мокрое место в земле, мочага» [Кролев. у.; Сл. Гр., т. 1, с. 220];

гнітитися (про хліб) — рос. «хлеб подрумянивается»: *Паска ніяк не гнітиться* [Кролев. у.; Сл. Гр., т. 1, с. 294];

горенити — рос. «горчить, отдавать горьким вкусом»: *Чогось борщ горенить* [Кролев. у.; Сл. Гр., т. 1, с. 311]; порівн. у М. Лукаша: *Каландріно, якому ще страшенно горенило в роті від алое, почав божитись і присягатись, що то не він* [Декамерон: 460];

² До реєстру Словника Грінченка (тільки 1, 3, 4 томи) увійшло 46 лексикографічних статей, ілюстративними контекстами для яких наведено матеріали, записані на Крولهвеччині.

опранцюватіти — *рос.* «сильно опротивить»: *Аж опранцюватіє з тобою балакавши* [Кролев. у.; Сл. Гр., т. 3, с. 60];

позернитися — *рос.* «уродить с хорошим зерном»: *Добре ж, як позернитися добре гречка* [Кролев. у.; Сл. Гр., т. 3, с. 264]; у поетичних перекладах М. Лукаша знаходимо переносне вживання лексеми **визернюватися** — «народжуватися», порівн.: *Радість, радість Бог послав нам! Подивіться: із душин Золотим, блискучим, славним Наш визернюється дзвін* [Лукаш 1990: 148]; *Є корабель який завів кудись мою кохану Є в небі шість ковбас вночі сказав би то личинки що з них визернюються зорі Є ворожий підводний човен що має храп на мою кохану Є тисяча ялинок навкруги обчухраних оскіллям* [Лукаш 1990: 366];

промитий (◇ *не було в тебе промитої голови*) — *рос.* «не было у тебя и часу свободного»: *Сказано: промитої години дитя не дасть* — *усе плаче* [Кролев. у.; Сл. Гр., т. 3, с. 472]; порівн. у М. Лукаша: ... *чоловік сей, кажу, не знаючи, мабуть, якого я норову жінка, не дає мені промитої години своїми зальотами...* [Декамерон: 181];

стебур'я — *рос.* «стебли» [Кролев. у.; Сл. Гр., т. 4, с. 201];

уявки, *нар.* — *рос.* «явно, открыто»: **В'явки казати сього не можна** [Кролев. у.; Сл. Гр., т. 4, с. 373]; порівн. у М. Лукаша: — *Може б, я й повірив, — сказав Санчо, — так добре знаю, що як гойдано мене в ковдрі, то були ніякі не чари й не химери, а все уявки й насправжки діялось* [Д. К.: 241];

шамшити — *рос.* «шуршать»: **Спідниця аж шамшить** [Кролев. у.; Сл. Гр., т. 4, с. 483]; порівн. у М. Лукаша: *Теперішні так звані рицарі воліють шовками шамшити та адамашками шелестіти, аніж кольчугами бряжчати...* [Д. К.: 344].

Серед народнорозмовних слів, використаних у перекладах М. Лукаша, знаходимо й такі, які не відображено в одинадцятитомному «Словнику української мови», проте вони зафіксовані «Словарем української мови» за ред. Б. Грінченка, напр.:

багва: [Танцюрист:] *Що це? Ніби бубнії На багвах б'ють у бубни?* [Фауст: 156], порівн. у Сл. Гр.: **багва** — *рос.* «болотистая низменность, топь» [без іл.; т. 1, с. 17];

бридь: [Відьма:] *Казан проспать? Мене спалить? Триклята бридь!* [Фауст: 93]; [Фауст:] *Чи де це є подібна бридь?!* [Фауст: 90]; [Герольд:] *Личина зла, погана бридь, — Ти в мене знітишися умить!* [Фауст: 192], порівн. у Сл. Гр.: **бридь** — *рос.* «гадость, мерзость» [І. Франко «Галицько-руські народні приповідки»: *Там така бридь, що й плюнути не варто*; т. 1, с. 98];

вибрудок: [Фауст:] *Ти, пекла вибрудок нікчемний!* [Фауст: 131], порівн. у Сл. Гр.: **вибрудок** — *рос.* «грязный осадок» [Желех., т. 1, с. 147];

гамула: *В тім сум'ятті розбурханій хвилі Заллють весь суходіл, перетворивши В гамулу цю міцну одвіку твердь [...]* [Лукаш 1990: 41], порівн. у Сл. Гр.: **Гамула**, *рос.* «полужидкая масса, клокочущая въ сопкахъ» [Переясл. у.; т. 1, с. 270];

голомозина: [Альтмаер:] *Ех ти, товстий, а тонкокожий, Ти, голомозина гладка!* [Фауст: 80]; порівн. у Сл. Гр.: **голомозина**–*рос.* «лысына, плешь» [без посилань; т. 1, с. 304];

дивація: [Директор:] *Адже яких лише дивацій Не бачив наш німецький кін! Тож не шкодуйте ні машин, Ні чудернацьких декорацій* [Фауст: 26]; порівн. у Сл. Гр.: **дивація** — *рос.* «удивленіє, диковина» [Київск. у.; т. 1, с. 381];

дмухач: *Останні листки! Поститайте дмухача, хто впаде раніш* [Лукаш 1990: 85]; порівн. у Сл. Гр.: **дмухач** — *рос.* «ветерьъ» [без посилань; т. 1, с. 394];

скоробреха — «той, хто говорить неправду; брехун»: *Товариші мої по пресі І по віршах, еліто вбога, Погрузлі в ницім інтересі Пророки в Бога, того Бога, Який підмога скоробресі!* [Лукаш 1990: 272]; порівн. у Сл. Гр.: **скоробреха** — *рос.* «враль, лгунь» [без іл.; т. 4, с. 140].

На особливу увагу заслуговує й дієслово **заличковувати**, яке М. Лукаш у перекладі «Дон Кіхота» вживає у значенні «приховати, замаскувати»: *В тую печеру був доступ через потайні сходи із долишніх замкових покоїв, де жила князівна, а сходи ті були заличковані кріпкими дверима* [Декамерон: 244]. У перекладах М. Лукаша засвідчено й переносне, образне вживання цього слова, напр.: ... *став султан з неволі мізкувати, яким би побитом зарятуватися в єврея, та й надумав, як насильство своє правом заличкувати* [Декамерон: 59]; *Щоб же діло своє краще забезпечити і справжній намір заличкувати, поплив він нею до города Сарджела...* [Д.К.: 263]. Тут варто наголосити на тому, що саме з таким значенням цю лексему наведено й у Словнику Грінченка, порівн.: **заличкувати** — *рос.* «прикривать, прикрыть, замаскировать, закрыть плохое лучшимъ» [*Чи ви бува не заличкували льону: він зверху гарний, а насподі який?* (Лебед. у.); Сл. Гр., т. 2, с. 59]. А ілюстративний контекст свідчить про народний характер цього слова. Проте у «Словнику української мови» слово **заличковувати** (док. **заличкувати**) подано тільки як будівельний термін у значенні «покривати стіни споруд спеціальним матеріалом для міцності або окраси» [ілюстративний контекст із творів І. Ле: **заличкувати похилий тунель**; СУМ, III, с. 186]. Як зазначає В. Савчин, «синонімічний ряд до слова *приховувати*, наведений у Словнику синонімів, містить деякі одиниці, у семантиці яких простежується зв'язок із будівельною справою, як наприклад, лексеми розмовного характеру

підлаковувати та підфарбовувати, тож слово заличковувати, яке вживає М. Лукаш, логічно вписується до згаданого синонімічного ряду» [5: 267].

Складний прикметник **макоцвітний** виявляє в тексті перекладів «Декамерона» і «Дон Кіхота» такі значення, які цілком неочікувані з огляду на виразний метафоричний підтекст його форми: 1) «недосвідчений»: *Через те й показується, було, раз у раз перед домом тієї дами то пішки, то верхи, як коли набіжить; постерегла те вона, та й інші з нею, і частенько смішувалися проміж себе, що от, мовляв, на роки дозрілий і на розум, а взяв та й закохався — думали, бачте, що таялюбосна жага не де, як тільки в макоцвітних молодечих душах витає і пробуває* [Декамерон: 74]; 2) «нерозумна (про голову)»: *Слухачі дуже тому чудувались і добре сміялись; їм здавалося, як і всім іншим, що про те раніш чували, що такий дивочний блуд не охмарював ще, певно, жодної макоцвітної голови* [Д. К.: 242]; — *Матінко Божо! — зукнув з того дива Санчо. — Невже ж таки голова в вашої милості така цвіла і макоцвітна, що ви очевидної правди не бачите?* [Д. К.: 313].

За формою цей прикметник подібний до багатьох інших складних слів, за моделлю яких часто утворюються авторські неологізми, проте Словник Грінченка дозволяє припускати, що прикметник **макоцвітний** М. Лукаш міг знати з рідного розмовного середовища, адже паспортизація слова вказує на Лебединський повіт (нинішня Сумщина), або ж довідався про нього з самого словника (**макоцвітний** — рос. глупый, идиотичный: **Макоцвітний** чоловік [Сл. Гр., 2, с. 400]. У «Словнику синонімів української мови» лексемі **макоцвітний** зі стилістичною позначкою діалектне наведено в синонімічному ряду до слова дурний із посиланнями на твір Д. Бедзика, порівн.: *І ти її, Гордію, отаку макоцвітну, тримаєш коло себе?* [Сл. с., т. 1, с. 479].

Зв'язок із народнорозмовним джерелом лексики в мові перекладів М. Лукаша вбачаємо й у використанні перекладачем лексем, які у «Словнику української мови» мають стилістичне обмеження як *розм* [овне] (28 слів). Слід зауважити, що ілюстративним матеріалом при цих лексичних одиницях виступають контексти з Лукашевих перекладів «Фауста» Й.-В. Гете та «Декамерона» Дж. Боккаччо. Наводимо відповідні слова в алфавітному порядку, подаємо при цьому їх лексичне значення, приклад із перекладів М. Лукаша, у дужках зазначаємо також авторство інших контекстів:

вігадько — те саме, що вігадник: [Цісар:] *Яке добро, що ти до нас прийшов із «Тисячі й одної ночі» мов!* **Вігадько** ти, як та Шехерезада) [Гете, Фауст, перекл. Лукаша; СУМ, I, с. 371];

вирлатий — те саме, що вирлоокій: [Мефістофель:] *Гускне ніч од імли завій... Чуєш? Бором реве борвій! Сполошились сови вирлаті* [Гете, Фауст, перекл. Лукаша; СУМ, I, с. 472; ще — Шовковський];

вірниця — жін. до вірник: [Форкіада:] *Потаймиру Там вони собі втішались — тільки я їм слугувала; Мала побіч я стояти, та, як вірниці годиться, За чимсь іншим я дивилась* [Гете, Фауст, перекл. Лукаша; СУМ, I, с. 240; ще — Сл. Гр.];

голяка — без одягу, голицем: [Гола відьма:] *І пудра й плаття нас ляка, То — баб'яче вже діло; Сиджу на цані голяка — Любуйте всі на тіло!* [Гете, Фауст, перекл. Лукаша; СУМ, II, с. 120; ще — Сл. Гр.];

городникувати — бути городником: *У наших краях був, та ще й тепер є, дівочий монастир, [...], а в тому монастирі не з-так давно, коли ще там було всього восьмеро черниць з абатисою, і всі ж то молоденькі, садівникував та заразом і городникував один дядько [...]* [Боккаччо, Декамерон, перекл. Лукаша; СУМ, II, с. 136];

гріховода — те саме, що гріховодник: [Ламії:] *Той гріховода Старий, плюгавий Та ще й кульгавий, Летить за нами Немов без тямі* [Гете, Фауст, перекл. Лукаша; СУМ, II, с. 171];

завида — те саме, що завидник і завидниця: [Бавкіда:] *Ох безбожник [Фауст], завида, Вже й на наше зазіха...* [Гете, Фауст, перекл. Лукаша; СУМ, III, с. 46];

загреба — жадібна людина: *Всі вони [папа, кардинали] загреби та грошолови, продають і купують кров людську, навіть християнську, і всякі святощі* [Боккаччо, Декамерон, перекл. Лукаша; СУМ, III, с. 92; ще — Сл. Гр. (у Словнику Грінченка це значення ілюструється реченням: *Забере усе бісів загреба* (Сл. Гр., 2, с. 30)];

злодюжка — людина, яка займається дрібними крадіжками: *Поки сей злодюжка не втік, скажіть йому, нехай оддасть мені чоботи, що в мене вкрав* [Боккаччо, Декамерон, перекл. Лукаша; СУМ, III, с. 600; ще — твори М. Стельмаха];

знишка — те саме, що нишком: [Мефістофель:] *Стоять, бурмочуть щось там знишка І ніби віри нам не ймуть [...]* [Гете, Фауст, перекл. Лукаша; СУМ, III, с. 663; ще — Грабовський, Васильченко].

На окрему увагу заслуговує прикметник **звичайний** у значенні «вихований, ввічливий», яке автори «Словника української мови» подають на останній, четвертій, позиції і кваліфікують його як *розм [овне]*, фактично, менш уживане, що поступилося активнішому, загальному значенню — «який нічим не виділяється серед інших, простий». Контексти з творів Т. Шевченка (*звичайні діточки*), Марка Вовчка (у *всякому ділі звичайні й обачні*), Ганни Барвінок (*таке молоде, таке звичайне, таке трудяще*) й перекладів М. Лукаша (*дівчина звичайна та честива*) це підтверджують, адже

значення «вихований, ввічливий» утримується в українській мові другої половини ХХ ст. лише завдяки перекладам.

Зіставляючи Лукашеві слова із відповідними контекстами Словника Грінченка, можна зокрема помітити надзвичайну увагу перекладача до використання народнорозмовних слів-експресем, що насамперед характерні для мови творів П. Куліша, порівн.:

іменники: **горонаха:** *Та і як йому, горонасі й бідоласі, було озивається, скоро знайшли його рехідори в диких нетрях вовками розшарпаного?* [Д. К.: 455]; **горонаха, розм.** — «людина, яка постійно живе в горі, біді; бідоласа» [СУМ, II, с. 137; у творах Б. Грінченка, Ю. Збанацького]; порівн.: **горонаха** — *рос.* «горемыка, бедняга» [за творами П. Куліша; Сл. Гр., 1, с. 315];

гульня: [Валентин:] *Коли, бувало, на гульні Товариші мої н'яні Почнуть хвалить та величать Своїх улюблених дівчат, П'ючи хильцем, щоб та хвала Іще міцнішою була [...]* [Фауст: 134]; **гульня, розм.** — «те саме, що гульба» [СУМ, II, с. 192; у творах М. Кропивницького]; порівн.: **гульня** — *рос.* 1) «гуляння, розвлечення, забава» [за збіркою М. Номиса та за твором Т. Шевченка]; 2) «кутежъ» [за твором П. Куліша; Сл. Гр., 1, с. 338];

невмивака: **Невмивака** так любив сидіти на кухні, як соловейко на калині, особливо як винюшить, було, дівку-куховарку [Декамерон: 374]; **невмивака, розм.** — «неохайна людина; нечепура» [СУМ, V, с. 268; за творами А. Кримського, О. Гончара]; порівн.: **невмивака** — *рос.* «неумытый» [за збіркою М. Номиса та за твором П. Куліша; Сл. Гр., 2, с. 540];

непритика: *І я, бідний непритика? сам собі гадаю стиха: чи в підвалі, чи в чулані— де припало ночував би...* [Лукаш 1990: 481]; СУМ не засвідчує; у Словнику Грінченка подане спеціальне застереження, що слово **непритика** (*рос.* «безпріютный, бродяга») засвідчено тільки в П. Куліша (трилогія «Петро Сагайдачний»), коли йдеться про юродивого: *По світу швендяє ся непритика, — ні хати в бідоласи, ні двора* [Сл. Гр., 2, с. 556];

хлоня: *«Дай я, хлоню, потанцюю, бо як вернуться чхавале, ти з закритими очима лежатимеш на ковадлі»* [Лукаш 1990: 430]; **хлоня, розм.** — «пестлива назва хлопця» (перев. при звертанні) [у творах П. Куліша, В. Сосюри; СУМ, XI, с. 83]; порівн.: **хлоню** — *рос.* «звательный падежъ вместо хлопче, слово ласкательное» (у творах Ганни Барвінок, посилання на П. Куліша немає!!!) [Сл. Гр., 4, с. 402];

дієслова: **блягузкати** — «говорити дурниці»: — *Пінуччо! Та прокумайся ж, іди до себе в постіль! Почувши, як обернулось діло, Пінуччо став ніби зо сну блягузкати ще всяку нісенітницю, аж насмішив господаря* [Декамерон: 528]; СУМ не засвідчує; порівн. у Словнику Грінченка:

блягузкати — *рос.* «молоть вздоръ, болтать» [без іл.; Сл. Гр., 1, с. 77], проте це дієслово П. Куліш ужив у трилогії «Петро Сагайдачний»: *Про нього вже блягузькають міщане, І міські цехмістри, і підзамчане* [Куліш 2: 554];

розонсіти — «втратити людські чесноти, поводитися неморально»: *Од сього вони зледащіли, розонсіли, як і городяни, не журилися аніже про своє хазяйство; що день Божий смерті виглядаючи, не про те вони думали, як би трудами своїми намножити добра з поля і з худоби, а ніби завзялися з усієї сили нищити своє надбання* [Декамерон: 36]; СУМ не засвідчує; порівн. у Словнику Грінченка: **псома** — *рос.* «бедность; беда, нужда» [за етнографічними записами І. Верхратського; Сл. Гр., 3, с. 496]; хоча самого дієслова Словник Грінченка не фіксує, проте споріднене утворення знаходимо в тексті Кулішевого перекладу Біблії: **розонсотитися** — «жити неправедно, неморально, не за Божими заповідями»: *О, як же розонсотилась столиця, колись така вірна й повна правого суду!* [Іс 1: 21].

Аналіз перекладацької спадщини М. Лукаша та матеріалів Словника Грінченка показав:

по-перше, уважне ставлення Лукаша до оригіналу, яке виявлялося в доборі текстів для перекладу (ними були насамперед твори світової класики, пов'язані з фольклором, а це вимагало використання народнорозмовної лексики);

по-друге, дослідження перекладів М. Лукаша виявляє тісні зв'язки лексичних та образно-виражальних засобів із творчістю П. Куліша;

по-третє, перекладацька творчість М. Лукаша засвідчила глибоке знання й творче використання народнорозмовної лексики, зафіксованої у Словнику Грінченка;

по-четверте, загальне визнання словникового багатства перекладів М. Лукаша перебуває в певній суперечності з фактичним їх поданням в «Словнику української мови», тому актуальною залишається праця над створенням повного реєстру лексики Лукашевих перекладів, що дозволило б повніше подати лексичні надбання Майстра в сучасних лексикографічних джерелах.

Література

1. Зорівчак Р. Художній переклад в Україні як чинник формування нації / Роксолана Зорівчак // Урок Української. — 2002. — № 4. — С. 58–59.
2. Лукаш М. Хто такі були двораки? / Микола Лукаш // Всесвіт. — 1997. — № 2. — С. 154–157.
3. Передмова до «Словаря української мови» за ред. Б. Грінченка / М. П. Бажан, О. І. Білецький, І. К. Білодід та ін. — Грінченко Б. Д. Словарь української мови: [у 4 т.] (1907–1909). — С. V–VIII. — (Перевидано фотоспособом. — К., 1958).

4. Радчук В. Переклад — рушій чи гальмо? / Віталій Радчук // Теорія і практика перекладу. 1990. — 1991. — Вип. 17. — С. 26–31.
5. Савчин В. Мовотворча функція перекладів Миколи Лукаша / Валентина Савчин // Микола Лукаш: Моцарт українського перекладу: біографічно-бібліографічний та мистецький нарис / за ред. А. М. Черноватого та В. І. Карабана. — Вінниця: Нова книга, 2009. — С. 266–267.
6. Савчин В. Новаторство Миколи Лукаша в історії українського художнього перекладу: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.16 «Перекладознавство» / В. Р. Савчин. — К., 2006. — 20 с.
7. Савчин В. Творчість М. Лукаша в історії художнього перекладу: До 80-річчя від дня народження / Валентина Савчин // Дивослово. — 1999. — № 12. — С. 7–10.
8. Сімович В. Праці у двох томах / Василь Сімович. — Чернівці: Книги — XXI, 2005. — Том 2: Літературознавство. Культура. — С. 235–236.
9. Череватенко Л. «А нам твоє життя — понад усі поеми...» / Леонід Череватенко // Всесвіт. — 1998. — № 3. — С. 152–155.
10. Українська мова у ХХ сторіччі: історія лінгвоциду: док. і матеріали / [упоряд.: Л. Масенко, В. Кубайчук, О. Демська-Кульчицька]. — К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2005. — 399 с.

Джерела

- Декамерон** Боккаччо Дж. Декамерон / Джованні Боккаччо; пер. з італ. М. Лукаш; передмова Г. Кочур. — Харків: Фоліо, 2003. — 671 с. — [Бібліотека світової літератури].
- Д. К.** Сервантес Сааведра, Мігель де. Премудрий гідальго Дон Кіхот з Ламанчі: [роман] / Мігель де Сервантес Сааведра; пер. з ісп. М. Лукаш; післямова Г. Кочур. — К.: Дніпро, 1995. — 703 с.
- Іс** Книга пророка Ісаї // Сьвяте Письмо Старого і Нового Завіту. Мовою русько-українською. — У Відні: Видання британського і заграничного біблійного товариства. — 1903. [Перевидано К.: Рада, 2000] — С. 605–655.
- Куліш 2** Куліш П. О. Твори: в 2 т. — К.: Наук. думка, 1994. — Т. 2: Поеми. Драматичні твори. — 1994. — 768 с. — (Бібліотека української літератури. Українська нова література).
- Лукаш 1990** Лукаш М. Від Боккаччо до Аполлінера / Микола Лукаш — К.: Дніпро, 1990. — 510 с. — (Майстри поетичного перекладу).
- Сл. Гр.** Грінченко Б. Д. Словарь української мови: [у 4 т.] (1907–1909) / Б. Д. Грінченко. — (Перевидано фотоспособом. — К., 1958).
- СУМ** Словник української мови: [в 11-ти томах]. — К.: Наук. думка, 1970–1980.

Фауст Гете Й.-В. Фауст / Й.-В. Гете; пер. з нім. М. Лукаш. — К.: Дніпро, 1981. — 540 с. — (Бібліотека світової літератури).

Oksana FEDUNOVYCH-SHVED

National spoken language vocabulary as the aternal of Boris Grynchenko's «Ukrainian language dictionary» and Mykola Lukash's translation

Inexhaustible source of Ukrainian's national spoken language was for M. Lukash simultaneously as the source of translational inspiration and the treasure house of language's instrumentals. The translator read and studied B. Grynchenko's «Ukrainian language dictionary» carefully, thereby it became for him as the foundation of learning of national vocabulary and phraseology.

The article deals with national spoken language vocabulary that reflects simultaneously in B. Grynchenko's «Ukrainian language dictionary» and in M. Lukash translations. Special attention focused on using the vocabulary units, that have illustrated from Krolevechyn records, the place from which M. Lukash came.